

It is noted that globalization processes open the opportunities for the Japanese to expand the communicative and cultural space, invade the world of their traditional representations, but this leads to the unification of culture, the loss of their cultural identity. They manage to combine modern western standards with the peculiarity of traditional culture in their culture.

Key words: *culture of Japan, image of the world, globalization, man, principle of naturalness, religion, space and time, type of thinking.*

УДК 94(477=14)“187/191”(045)

О. С. Манякіна

ВПЛИВ ПРАВОСЛАВ'Я НА ОБРЯДОВІ ТРАДИЦІЇ ГРЕЦЬКОЇ СПІЛЬНОТИ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я (2)

У статті досліджується вплив православ'я на обрядові традиції грецької спільноти Північного Приазов'я кінця XVIII – першій чверті XX ст. Окреслено поєднання загальнохристиянських традицій та календарних свят, які шанували греки Приазов'я. Доведено, що православні традиції поєднувалися із язичницькими, що відображало тривалий шлях розвитку етносу і взаємодії його духовної культури із культурними традиціями інших народів. Зазначено, що найважливіше місце в релігійно-обрядовому бутті греків займало свято Панаїр, яке мало важливу етноконсолідувальну функцію. Зазначено роль духовенства в реєстрації життєвих циклів греків Північного Приазов'я (реєстрація народження та хрещення дитини, проведення шлюбних та поховальних церемоній).

Ключові слова: *Північне Приазов'я, обрядові традиції, християнство, грецька спільнота, повсякденне життя, календарні свята.*

У попередньому номері наукового журналу Вісник МДУ. Серія: «Філософія, культурологія, соціологія», було надруковано статтю «Вплив православ'я на життєдіяльність грецької спільноти Північного Приазов'я» [7], перша частина. Автор продовжує дослідження особливостей обрядових традицій в життєдіяльності греків означеного регіону та представляє статтю «Вплив православ'я на обрядові традиції грецької спільноти Північного Приазов'я», яка є продовженням комплексного дослідження особливостей духовного життя етнічних громад Північного Приазов'я, і зокрема грецької спільноти, в напрямі історичного краєзнавства.

Повсякденне життя кожного народу – це втілення його масового менталітету. Воно складається із сукупності матеріальних і духовних потреб. Це сфера прояву накопиченого народом за століття його розвитку життєвого і культурного досвіду. Повсякденне життя є рідним, звичним і інтуїтивно зрозумілим. До повсякденного життя зазвичай відносять внутрішню та зовнішню специфіку житла, одяг, їжу, характер трудової діяльності, побутові звички та забобони, розваги, обряди, традиції тощо – тобто усе те, що формує яскравий самобутній культурний всесвіт кожного етносу [14, с. 111].

У публікації зроблена спроба проаналізувати взаємозв'язок православного віросповідання з обрядовими традиціями в повсякденному житті грецької спільноти Північного Приазов'я кінця XVIII – I чверті XX ст.

Православна віра справляла вирішальний вплив на обрядовість приазовських греків. Грецьке населення і на новому місці зберегло багато своїх національно-

культурних особливостей. Історичний взаємозв'язок греків з татарами в Криму позначився на своєрідній обрядовості цього народу. Дослідниця Ю. Іванова підкреслює, що обряди греків мали синкретичний характер: нашарування елементів різних часів (найдавніші релігійні вірування, уявлення і забобони, обрядовість православної церкви) і змішання культурно-етнічних комплексів – власне грецьких, висхідних до стародавніх генетичних коренів, рис турецької і татарської культури, засвоєних за багатомісячний період спільного життя в Малій Азії та Криму, російської та української фольклорно-обрядової культури, природним чином стикалася із грецькою при змішаному розселенні, активних всебічних зв'язках [2, с. 375].

Цей синкретизм простежується й у найшанованішому серед греків святі – Панаїрі. Це свято напіврелігійного-напівсвітського характеру, на новій батьківщині набуло відтінку скоріше релігійного торжества, з'єднуючись звичайно з храмовим сільським святом, який у греків користувався особливою пошаною. Назва Панаїр походить від імені Богоматері, (грецькою η Πανάγια). Як зазначав наприкінці ХІХ ст. дослідник А. Бертє-Делагард: «Минуло 100 років після виходу греків з Криму, а татарське населення пам'ятає престольні дні ..., завжди проходивши широким святкуванням престольних днів, які вважалися чи не найголовнішими святами в році» [1, с. 68].

Панаїри супроводжувалися громадською трапезою, іграми і боротьбою, в деяких селищах Панаїри святкувалися по кілька разів на рік. Святкування розпадається на дві частини: релігійну і світсько-громадську, переплітаючись у ході розвитку самого свята один з одним, причому участь релігійного елементу носить на собі відбиток давньоязичницьких обрядів еллінської епохи, з'єднаних з релігійними моментами як у домашньому, так і в громадському побуті [14, с. 119].

Безсумнівно, що при зміні релігійних уявлень язичництво своєчасно змінювалося християнством, причому багато частин обрядів та забобонів, породжених язичництвом, були засвоєні і християнством, що видно, наприклад, у збережених ворожіннях на м'ясі жертвних тварин, в деяких символічних діях при забиванні тварин на ставленні до значення самих знарядь жертвоприношення і в освяченні трапези, якою супроводжується Панаїр, і яка становить власне істотну частину його [6, с. 46–52].

На святковому торжестві особа, яка взяла на себе організацію Панаїру, повинна була нести досить серйозні матеріальні витрати з організації святкування і громадського обіду, незважаючи на громадську підтримку, що виражалася у виділенні тварин з громадських черед і індивідуальних пожертвувань. Тому і брали на себе подібне добровільне зобов'язання тільки заможні господарі, матеріальні витрати яких з лихвою окупалися тією пошаною, якою вони користувалися у селян за влаштування свята. Для проведення свята, як і на давніх олімпійських іграх, обиралася комісія з особливо почесних людей похилого віку, які й розпоряджалися порядком всього святкування [10, с. 227].

Після святкової трапези розпочиналися «ігри» – традиційна боротьба приазовських греків. Це є самий шанований і до цього часу звичай греків – куреш, під час якого влаштовувалися змагання борців в центрі села чи недалеко за ним. В цьому місці мотузками огорожували коло, в якому змагалися силачі. Той, хто перемагав трьох суперників, отримував головний приз (хурбан) – живу овечку. Інколи були і грошові призи [15, с. 35–36]. У деяких селах Панаїр призначався кілька разів на рік; так у с. Мангуш бувало до дев'яти Панаїрів на рік, причому найбільш жваво проходили вони 8 травня і 8 липня [12, с. 214].

Загальнохристиянська традиція впливала також на календарні свята греків Приазов'я. Найважливішим православним святом для греків була Пасха – Великдень. Не випадково греки назвали його «Ламбрі», що означає «сяюче, блискуче, світле». До

Пасхи готувався ряд ритуальних страв. У Великий Четвер в кожній хаті фарбували яйця, обов'язково в червоний колір. Частина з них розписувалася, їх називали «іканича». Вони забарвлювалися в яскраві кольори, прикрашалися геометричним або рослинним орнаментом. Іноді складовим елементом узору були літери «Х» і «В». Греки випікали з борошна ритуальну випічку до календарно-святкових дат: васілопіта (до дня Святого Василя), хрістопсом (на страсну суботу перед Пасхою), великодній хліб псатир – пшеничний бублик із зображенням хреста посередині, пиріг із запеченими яйцями – артос (у перший день великоднього тижня), булочки у вигляді пташок – пуліц та ін. [8, с. 40].

Шанували греки й св. Іоанна Хрестителя або Івана Купала (24 червня/7 липня). Свято було описане В. Кондаракі: напередодні цього дня молодь обов'язково купалася в морі, річці або озері, а потім стрибала через вогнище, виконуючи тим самим магичний ритуал очищення вогнем. Після цього в глечик з водою складали різні предмети, накривали його рушником, зверху якого клали ножиці, гребінець і замок. Вранці речі виймали з глечика з особливими приспівками [10, с. 229]. Ці обряди безпосередньо пов'язані з солярним культом, повторювали звичаї, відомі в континентальній і острівній Греції, а також у місцях давньогрецької колонізації на узбережжі Малої Азії.

Також центральними святами греків Приазов'я, як і слов'ян цього регіону, були свята Різдвяного циклу. Напередодні свята Різдва Христового в кожній грецькій родині пекли білий хліб і клали його в передній кут під образи. У цей день після повечір'я і освячення води священик ходив з хрестом і святою водою в будинки, де співали тропар Богоявленню і розрізав навпіл хліб, спечений до свята Різдва Христового. Д. Струков підкреслював, що від вживання цієї води дійсно бували покращення при хворобі [13, с. 5].

Викликає значний інтерес збірник «Греческие молитвы, заклинания и заговоры из Большой Каракубы», у якому розкриваються релігійні вірування і погляди маріупольських греків. Цей рукопис належить Р. С. Харабадот; з її слів останньою власницею рукопису була мешканка с. Велика Каракуба Анна Шелтик, яка і передала їй збірник у 1950х рр. [3, с. 12]. Збірник містить значну кількість неканонічних або апокрифічних молитов. Досить значна кількість молитов призначені для породіль: щоб полегшити пологи, уберегти новонароджених малюків від смерті і т. д.

Окремої уваги потребують весільні обрядові традиції греків. В основному весілля греки Приазов'я влаштовували восени, в час, не пов'язаний з сільськогосподарськими роботами. Традиційно весілля тривало два дні – в суботу і неділю. А в понеділок, в будинку нареченого, збиралися близькі родичі нареченого і нареченої, щоб згадати найцікавіші моменти весільного торжества. Зазвичай одружувалися після досягнення повноліття, вік якого встановлений у 1830 р. – цивільного 18 та 16 років; церковного – 15 і 13 років. Шлюб, який брався до церковного повноліття вважався недійсним [16].

Весілля передувало сватання (мегола аравонис). У недільний день родичі нареченого, хресні батько і мати, близькі родичі йшли в будинок нареченої. Принесений матір'ю нареченого пиріг-калач (флуто) ламали молоді. Перевага буде на стороні того, у кого буде більший шматок в руках. Потім маленькими шматочками флуто з медом пригощали всіх присутніх – щоб у домі завжди був достаток. Мати нареченого готувала подарунки (бухча): золоту прикрасу для нареченої і дві металеві монети (рублі), склеєні воском як символ нерозлучності молодих. Батьки нареченої готували стіл з частуваннями. Сватання проходило весело: з жартами, танцями, звучало багато народної музики. В цей же день призначалася дата весілля. Якщо нареченому відмовляли, то подавали тарілку з горіхами і виделку в румейських селах або гарбуз в урумських [11, с. 182].

На підставі матеріалів, які зберігаються в Державному архіві Донецької області, вказується, що наречений виносив молоду на руках з дому, саджав її в підготовлену гарбу, запряжену волами та вкриту спеціальною святковою ковдрою в супроводі молодих людей верхи, і так відправлялися до церкви з музикою та піснями. По завершенню обряду вінчання молоді поверталися додому і при вході в кімнату молодих кум з кумою, які тримали вінець, підносили нареченим по чарці горілки, після цього починався процес святкування з танцями і піснями [4, арк. 5–6].

За канонами християнської церкви, освячення шлюбу – це особливе таїнство, і воно є обов'язковим для сповідників православної віри, які укладають шлюб. Умовами шлюбу були свідомо добра воля та чітко висловлена згода на шлюб осіб, які його укладають. При порушенні цієї умови шлюбний союз не міг бути укладений, або ж не міг уважатися законним. Особам, які бажали взяти шлюб, видавався від єпархіального архієрея письмовий дозвіл на одруження, або «венечная пам'ять», до якої записувалися наречені та передбачалося, щоб священик, який вінчав шлюб, дізнався, чи немає для цього законних перешкод. У 1765 р., за правління Катерини II, «венечные памяти» та податок на них було скасовано, а замість цього встановлено, щоб священики щоразу перед вінчанням самі проводили та записували до книги дізнання про законність шлюбу. Потім (із 1835 р.) для цих записів була встановлена єдина форма; для їх внесення з консисторії видавалася спеціальна, скріплена книга, яка мала назву обшукової [10, с. 138–140].

Крім того, перед вінчанням як молодята, так і свідки повинні були підтвердити своїм підписом у шлюбному акті (обшуку), що укладання їхнього союзу здійснюється за взаємною згодою та бажанням, а не за примусом. До шлюбного акту (обшуку) вносилися також свідчення про психічне здоров'я наречених, адже перебування при нездоровому глузді могло стати серйозною перешкодою до одруження.

Дізнання про шлюб проходило в декілька етапів. Той, хто бажав одружитися, повинен був письмово або усно повідомити священика своєї парафії й оголосити, з ким він має намір одружитися. Після цього у церкві проводилося оголошення про шлюб у найближчі три недільні або інші, найближчі, святкові дні, після літургії. Якщо наречена належала до іншої парафії, то оголошення проводилося і в її парафії. Під час шлюбів з іновірцями оголошення були обов'язковими і для іншої сторони [9]. Шлюб не міг бути укладений між кровними родичами. В метриках греків таких випадків не зустрічалося на відміну від інших етнічних спільнот.

Також традицією заборонявся шлюб між членами двох сімей – хрещеника і хресних батьків до п'ятого – шостого коліна. Вони вважалися такими ж близькими родичами, як брат і сестра [5, с. 183].

Щодо поховального обряду греків, він подібний до обрядів інших народів за сценарієм і набору поховальних дій. Хрест на могилі греки ставили в ногах. Народне повір'я свідчить, що небіжчик, піднімаючись, повинен за щось ухопитися. Основна їжа на поминальній трапезі – гаряча локшина, м'ясні страви, випічка. Гаряча локшина як поминальна страва готувалася щосуботи 40 днів. Греки до поминальних днів випікали булочки «ставріча» (від Ставро – хрест) або «дьярко». Дьярко (від дьярсат – поділив) – це непарна кількість булочок, зліплених один з одною і политих медом – головна поминальна страва на річницю смерті, а також на Фоміного (поминального) тижня після Великодня. Жінки в дні жалоби – від 40 днів до року – носили чорні хустки, а чоловіки не голили бороди і не стригли волосся 40 днів [8, с. 45].

Турбота про здоров'я супроводжувала людей у всі етапи їхнього життя. У греків Приазов'я збереглися уявлення про стародавні магічні обряди. До культових предметів маріупольських греків відносяться вотивні сережки (від лат. votivus – урочисто обіцяний, присвячений богам; votum – обітниця, бажання). Ці металеві предмети – стилізовані

зображення фігурки людини або частин його тіла, різні символи. Підвішувалися вони до чудотворних ікон у церкві в надії на зцілення або на знак обітниці. Греки використовували їх до початку 30-х років ХХ ст. Близько 300 таких виробів зберігається в Донецькому обласному краєзнавчому музеї, а в Маріупольському є вісім вотивних підвісок (урум. тілсім) у вигляді ноги людини, зуба, ока, зірочки та ін. Всі вони походять з села Анадоль, де діяла церква на честь Всіх Святих [8, с. 45].

Таким чином, релігія пронизувала всі сторони повсякденного життя греків Приазов'я. На формальному рівні парафіяльні священники були реєстраторами життєвого циклу людини, вели метричні записи, проводили церемонії шлюбу, хрещення, поховання. В обрядовості греків православні традиції поєднувалися із язичницькими, що відображало тривалий шлях розвитку етносу і взаємодії його духовної культури із культурними традиціями інших народів. Найважливіше місце в релігійно-обрядовому бутті греків займало свято Панаїр, що мало важливу етноконсолідуючу функцію. Окремої уваги потребують подальші дослідження традиційно-обрядової культури греків (обрядів хрещення, весілля, похорон) та їх взаємовплив з іншими представниками етноконфесійних спільнот Північного Приазов'я в розрізі історії та сучасності.

Список використаної література

1. Араджиони М. А. Греки Крыма и Приазовья: история изучения и историография этнической истории и культуры (80-е гг. XVIII – 90-е гг. XX в.) / М. А. Араджиони. – Симферополь : Амена, 1999. – 132 с. ; Aradzhioni M. A. Greki Kryma i Priazovya: istoriya izucheniya i istoriografiya etnicheskoy istorii i kultury (80-e hh. XVIII – 90-e hh. XX v.) / M. A. Aradzhioni. – Simferopol : Amena, 1999. – 132 s.
2. Греки России и Украины / сост. и отв. ред. Ю. В. Иванова. – Санкт-Петербург : Алетей, 2004. – 623 с. ; Greki Rossii i Ukrainy / sost. i отв. red. Yu. V. Ivanova. - Sankt-Peterburg : Aleteya, 2004. – 623 s.
3. Греческие молитвы, заклинания и заговоры из Большой Каракубы / вступ. ст., пер., ист.-филол. коммент. и подгот. текста Е. Чернухина. – Донецк : Норд-Пресс, 2005. – 167 с. ; Grecheskie molitvy, zaklinaniya i zagovory iz Bolshoy Karakuby / vstup. st., per., ist.-filol. komment. i podgot. teksta Ye. Chernukhina. – Donetsk : Nord-Press, 2005. – 167 s.
4. Державний архів Донецької області (ДАДО), ф. 107, оп.1., спр. 3. – 123 арк.; DADO, f. 107, op.1., spr. 3. – 123 ark.
5. Ксенофонтова-Петренко О. Н. Семейные обряды в селе Сартане / О.Н. Ксенофонтова-Петренко // Культурно бытовые процессы на юге Украины. – Москва : Наука, 1979. – С. 173–184 ; Ksenofontova-Petrenko O. N. Semeynye obryady v sele Sartane / O.N. Ksenofontova-Petrenko // Kulturno bytovye protsessy na yuge Ukrainy. – Moskva : Nauka, 1979. – S. 173–184
6. Лиганова Л. Про особливості панаїра - престольного свята греків Приазов'я / Л. Лиганова // Східний світ. – 2000. – №1. – С.46–52 ; Lyhanova L. Pro osoblyvosti panaira - prestolnoho sviata hrekiv Pryazovia / L. Lyhanova // Skhidnyi svit. – 2000. – №1. – S.46–52.
7. Манякіна О. С. Вплив православ'я на життєдіяльність грецької спільноти Північного Приазов'я (ч.1) / О. С. Манякіна // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філософія, культурологія, соціологія. - 2017. – Вип. 14. – С. 105–110 ; Maniakina O. S. Vplyv pravoslavia na zhyttiediiialnist hretskoi spilnoty Pivnichnoho Pryazovia (ch.1) / O. S. Maniakina // Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia : Filosofiia, kulturolohiia, sotsiolohiia. – 2017. – Vyp. 14. – S. 105–110.
8. Окрестности Мариуполя: взгляд этнографа. История заселения, культура и быт жителей края. Конец XVIII – XIX вв. / Н. А. Тыркалова, О. М. Чаплинская,

Т. К. Богадица, Л. И. Миронюк. – Мариуполь : Рената, 2008. – 64 с. ; Okrestnosti Mariupolya: vzglyad etnografa. Istoriya zaseleniya, kultura i byt zhiteley kraya. Konets XVIII – XIX vv. / N. A. Tyrkalova, O. M. Chaplinskaya, T. K. Bogaditsa, L. I. Mironyuk. – Mariupol : Renata, 2008. – 64 s.

9. Певцов В. Г. Лекции по церковному праву / В. Г. Певцов. – Санкт-Петербург : Типолитография Санкт-Петербургской одиночной тюрьмы, 1914. – 242 с. ; Pevtsov V. G. Lektsii po tserkovnomu pravu / V. G. Pevtsov. – Sankt-Peterburg : Tipolitografiya Sankt-Peterburgskoy odinochnoy tyurmy, 1914. – 242 s.

10. Пономарьова І. С. Етнічна історія греків Приазов'я (кінець XVIII – початок XXI ст.). Історико-етнографічне дослідження / І. С. Пономарьова. – Київ : Реферат, 2006 – 300 с. ; Ponomarova I. S. Etnichna istoriia hrekiv Pryazovia (kinets XVIII – pochatok XXI st.). Istoryko-etnografichne doslidzhennia / I. S. Ponomarova. – Kyiv : Referat, 2006 – 300 s.

11. Пономарева И. С. Традиции свадебной обрядности греков Приазов'я / И. С. Пономарева, Т. И. Сорока // Греки Украины: история и современность : матер. науч.-практ. конф. "Греки Украины: поиск и формировании национальной культуры", г. Донецк, 9-19 февр. 1991 г. - Донецк, 1991. – С. 181–183 ; Ponomareva I. S. Traditsii svadebnoy obryadnosti grekov Priazov'ya / I. S. Ponomareva, T. I. Soroka // Greki Ukrainy: istoriya i sovremennost : mater. nauch.-prakt. konf. "Greki Ukrainy: poisk i formirovani natsionalnoy kultury", g. Donetsk, 9-19 fevr. 1991 g. - Donetsk, 1991. – S. 181–183.

12. Россия. Полное географическое описание нашего отечества : настольная и дорожная книга / под редакцией В. П. Семенова-Тян-Шанского. - Санкт-Петербург : Изд. А. Ф. Девриена, 1910. – Т. XIV : Новороссия и Крым. – 983 с. ; Rossiya. Polnoe geograficheskoe opisanie nashego otechestva : nastolnaya i dorozhnaya kniga / pod redaksiyey V. P. Semenova-Tyan-Shanskogo. - Sankt-Peterburg : Izd. A. F. Devriena, 1910. – Т. XIV : Novorossiya i Krym. – 983 s.

13. Струков Д. О поездке в г. Мариуполь к переселенцам древнего христианского Крыма / Д. Струков. – Москва : Типография Л.Ф. Снегирева Остоженка, 1884. – 35 с. ; Strukov D. O poezdke v g. Mariupol k pereselentsam drevnego khristianskogo Kryma / D. Strukov. – Moskva : Tipografiya L.F. Snegireva Ostozhenka, 1884. – 35 s.

14. Тухватулліна О. С. Духовно-релігійний розвиток етнічних громад Північного Приазов'я наприкінці XVIII – початку XX ст. : дис. ...канд. іст. наук. : спец. 07.00.01 / Олена Салаватівна Тухватулліна; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2012. – 245 с. ; Tukhvatullina O. S. Dukhovno-relihiinyi rozvytok etnichnykh hromad Pivnichnoho Pryazovia naprykintsi KhVIII – pochatku KhKh st. : dys. ...kand. ist. nauk. : spets. 07.00.01 / Olena Salavativna Tukhvatullina; Donets. nats. un-t. – Donetsk, 2012. – 245 s.

15. Тухватулліна О. С. Релігійно-обрядові традиції населення Північного Приазов'я / О. С. Тухватулліна // Історичні і політологічні дослідження. – 2008. – № 3–4. – С. 34 – 41 ; Tukhvatullina O. S. Relihiino-obriadovi tradytsii naseleennia Pivnichnoho Pryazovia / O. S. Tukhvatullina // Istorychni i politolohichni doslidzhennia. – 2008. – № 3–4. – S. 34 – 41.

16. Цыпин В. Церковное право [Электронный ресурс] / В. Цыпин. – Режим доступа : <http://lucl.kiev.ua/imageos/Lavra/B06/184.pdf> ; Tsypin V. Tserkovnoe pravo [Elektronnyy resurs] / V. Tsypin. – Rezhim dostupa : <http://lucl.kiev.ua/imageos/Lavra/B06/184.pdf>

Стаття надійшла до редакції 22.04.2018

E. Manyakina

**THE INFLUENCE OF ORTHODOXY ON THE RITUAL TRADITIONS OF
THE GREEK COMMUNITY OF THE NORTH AZOV REGION (2)**

The article examines the influence of Orthodoxy on the ritual traditions of the Greek community of the Northern Azov region in the late XVIII – first quarter of the XX century. The author outlined the combination of general Christian traditions and calendar holidays, which are revered by the Greeks of the Azov region. It is proved that the Orthodox traditions were combined with pagan ones, which reflected the long way of development of interaction of the ethnic group and its spiritual culture with the cultural traditions of other peoples. It is noted that an important place in the religious and ceremonial life of the Greeks occupied the feast of Panair, which is of little importance in a consolidating function of peoples. During the celebration of Panair after the holiday dinner began the “game” – the traditional competition of Azov Greeks – kuresh.

Easter was the most important Orthodox holiday for the Greeks. It is no accident that the Greeks called it "Lambri", which means "shining, brilliant, bright". A number of ritual dishes were prepared for Easter. On Holy Thursday in each house they painted eggs, mostly in red. Some of them were called "caniche". The Greeks baked cakes from flour of funeral to the calendar-holiday dates: vasopro (St. Basil's day), christosomo (on Holy Saturday before Easter), Easter bread Satir - wheat bagel with a cross in the middle, a cake baked with eggs - artos (the first day of the Easter week), biscuits in the form of birds – pults. The Greeks and St. John the Baptist or Ivan Kupala (June 24 / July 7) were revered. It should be noted that the Central holidays of the Greeks of the Azov region, as well as of the Slavs of this region, were the holidays of the Christmas cycle. The author notes the role of the clergy in the registration of life cycles of the Greeks of the Northern Azov region (registration of the birth and baptism of the child, marriage and funeral ceremonies). The wedding of the Greeks of the Azov region was held in autumn, at the time not related to agricultural work, and traditionally it lasted for two days (Saturday and Sunday). The wedding was preceded by courtship (megala aravanis). Great importance was given to the observance of the canons of the Christian Church. Marriage, which was taken before the age of the Church, was considered invalid. Before the wedding the priests, in the presence of witnesses, constituted the marriage as an act of (a search), in which the documents affirmed that their Union is undertaken on mutual consent and desire, not on coercion and there were testimonies made about the mental health of the brides.

The features of the burial rite of the Greeks are considered; its similarity to the rites of other peoples according to the scenario and a set of burial actions are determined by the author. The Greeks of the Azov region also preserved the idea of ancient magical rites and paid attention to the reading of prayers.

So, the further research of traditional and ritual culture of the Greeks and their interaction with other representatives of ethnic and religious communities of the Northern Azov region in the context of history and modernity requires special attention.

Key words: *calendar holidays, Christianity, daily life, Greek community, the Northern Azov region, ritual traditions.*